

שני טו בן: ותכחש שרה | לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר | לא כי צחקת: טו ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם:

בר: טו. וקדיבת שרה למימר, לא מייכית ארי דחילת, נאמר לא ברוס מייקת: טו. וקמו מתפן גיבריא, וקסתיאו על אפי סדם, ואברהם, אגיל עמהון לאלוואיהון:

רס"ג (טז) לשלחם, ללותם.

(טו) כי יראה וגו' כי צחקת, "כי" הראשון משמש לשון דהא רש"י שנותן טעם לדבר: ותכחש שרה לפי שיראה, והשני משמש בלשון אלא: ויאמר לא כדברך הוא אלא צחקת, שאמרו רבותינו⁵¹: כי משמש בארבע לשונות: אי, דילמא, אלא, דהא. (טז) וישקפו על פני סדם, כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקפה ממעון קדשך (דברים כו טו), שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רוגז לרחמים. לשלחם, ללוותם, כסבור אורחים הם. 51 ר"ה ג, א.

רשב"ם (טו) כי צחקת. אלא צחקת. רוב כי שאחר לא מתפרשים אלא. שהרי כי משמש בארבע(ה) לשונות¹⁴ אי דלמא אלא דהא. וכן לא תשתחוה לאלהיהם כי הרס תהרסם (שמות כג כד) לא תקפוץ את ידך כי פתח תפתח וגו' (דברים טו זח). (טז) ויקמו משם האנשים. שנים מהם הלכו לסדום כדכתיב ויבאו שני המלאכים סדומה (להלן יט א), וגדול שבהם היה מדבר עם אברהם. וזהו שכת' בו וה' אמר המכסה אני וגו' (פסוק יז). [וכן] ואברהם עודנו עומד לפני ה' (פסוק כב). שני פסוקים אלו מדברים [ב]שלישי. 14 ר"ה ג, א.

מהם איך יוכל להיות, אבל מה' לא יפלא דבר כי כל דבר יכול רד"ק לעשות בנבראים ולהפך הטבע כשירצה כי לא יפלא ממנו דבר. (טו) ותכחש... כי יראה, לפי שיראה כחשה כמה שחשבה ואמרה: לא צחקתי. ויאמר לא, לא כמו שאת אומרת, כי באמת צחקת.

רמב"ן ודומה לזה מאשר שמנה לחמו (להלן מט כ)⁵⁸, מאת אשר תבא לחם שמנה. ואונקלוס תרגם היתכסי, עשאו כלשון כי יפלא ממך דבר למשפט (דברים יז ח), ואם כן יש בו סוד נעלם⁵⁹. ולשון רש"י היפלא, היתכסי, וכי שום דבר מופלא⁶⁰ ומכוסה ממני מלעשות רצוני. הרכיב בו שני ענינים⁶¹.

(טז) ויקמו משם, מבית אברהם. וישקיפו, מגמת פניהם היתה על פני סדם, ולשון השקפה יבוא פעמים בלשון הפעיל ופעמים בלשון נפעל, לפי שהמשקיף הוא נשקף לאחרים שרואים אותו²⁴, לפיכך לא ישתמש אדם בלשון נפעל למי שרואה ואינו נראה אבל למי שרואה ונראה, ישתמש בזה ובוזה כאיזה מהם שירצה. ואברהם הולך עמם לשלחם, ללוותם²⁵, כי כן דרך אדם ללוות אדם האורח הבא אליו כשיפרד ממנו, לפיכך נכתב שילמד אדם ממנו דרך ארץ, ופירשו רבותי ז"ל²⁶ כי שיעור הלוייה הוא מיל.

(טו) ותכחש שרה לאמר. אני תמה בנביאה הצדקת איך תכחש כאשר אמר השם לנביא, וגם למה לא האמינה לדברי מלאכי אלהים. והנראה בעיני כי המלאכים האלה הנראים כאנשים באו אל אברהם, והוא בחכמתו הכיר בהם⁶², ובשרו אותו שוב אשוב אליך ולשרה בן ושרה שומעת, ולא ידעה כי מלאכי עליון הם, כענין באשת מנוח⁶³. ואולי לא ראתה אותם כלל. ותצחק בקרבה ללעג, כמו יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו (תהלים ב ד), כי השחוק לשמחה הוא כפה, אז ימלא שחוק פינו (שם קכו ב), אבל השחוק בלב לא יאמר בשמחה. והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין, או שתאמר אמן יהיה: כי מפק יהיה הכל. הרי שהוכיח מן הכתוב הזה שדרך הוא בשם ית' לדבר בלשון קצר (שם). 58 כי היה ראוי שיאמר מאשר יהיה לחם שמנה (שם). 59 ע"י רבנו בחיי ורקאנטי. 60 ברש"י: מופלא ומופד. 61 לשון כסוי ופלא (אבוהב). 62 ע"י זוהר וירא קד, א. 63 שופטים יג, ו.

24 * השוה ספר השרשים (שקף). 25 רש"י. 26 ע"י סוטה מו, ב.

שכחה להוכיח כלתה והוכיחה את בתה, וממילא הרגישה כלתה חזקוני בעצמה, כך אם הוכיח הקב"ה אברהם בפניו היה מתבייש, אלא הוכיחו מן הצד. ואני זקנתי, פרש"י שינה הכתוב בשביל השלום. כלומר דהכי אמרה שרה: אפשר להיות לי תקנת ולד⁴⁶, שהרי אחרי בלותי פ"י זקנתי ידעתי שהיתה לי עדנה ובחרות, שהרי פירסתי נדה, ואדוני זקן, כלומר כל זה איננו שוה לי, שהרי אדוני זקן ואיך אתעבר עוד. א"כ תלתה הזקנה באברהם לגמרי. ומזה שינה הכתוב⁴⁷.

ספורנו (טו) כי יראה. לומר "חטאתי", אבל הרהרה תשובה בלבה. ויאמר לא. שידע, כי לא איש אל ויכזב, ולא האמין לה כלל. (טז"ז) וישקיפו. השקפה לרעה¹⁴. על פני סדם. שהיה היפך ביתו של אברהם, כמו שהעיד הנביא באמרו "הנה זה היה עון סדום אחותך, גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה" (יחזק' טז מט). ואברהם הולך... וה' אמר. הוא היה מתעסק במצות גמילות חסדים ללוות את האורחים, וה' אמר שגילה לו למען אשר יצוה את בניו, כאמרם ז"ל¹⁵ "שכר מצוה מצוה". המכסה אני. ראוי שלא לכסות מאברהם מדת טובי, ולהודיעו שאם היה בין הרשעים איזה מנין צדיקים, שבו תקות תשובה לרשעים, הייתי מטה כלפי חסד¹⁶ להאריך אפילו לרשעים אולי ישובו, כי לא יחפזן במות המת¹⁷, ושמבלי אין תקות תשובה יעשה כם משפט.

(יד) היפלא מה' דבר, וכי מופלא ומכוסה ממני מה שצחקת בקרבה. למועד, בגימטריא "בכפסח"⁴⁸. (טו) ותכחש שרה לאמר, מכאן שהנשים פסולות לעדות לפי שמכחשות מפני היראה⁴⁹. כי יראה, יש מפרשים⁵⁰ כל "כי" שבתורה מתורגם: ארי, שהרי כמו שתיבת "כי" בל' עברי משמש ארבעה לשונות [כך תיבת "ארי" שבלשון תורגום משמש ארבעה לשונות⁵¹]. דאי ס"ד לתרגם כי יקרא (דברים כב ו) אי, כי תאמר (שם ז ז), דילמא, וכי צחקת, אלא, וכי יראה, דהא, ושאר 46 לי האפשרות להיות הולד. שהרי אחרי בלותי וכו', אבל ואדוני זקן כלומר וכו'. 47 והריב"א מעיר על לשון רבינו: "אך אין זה כפירוש" שפירש בענין אחר: אחרי בלותי היתה לי עדנה, ומ"מ לא קשיא שהרי לא הוכירה לשון זקנה על אברהם, ואם כן זהו מה שינה הכתוב וכו'. 48 כמבואר לעיל פסוק יב. 49 הובא כילקוט שמעוני כאן (עין ת"ש קסט). 50 זהו רש"י בניטין צ, א, ד"ה כי: "וכלהו מתרגמינן להו ארי, שלשון ארי בארמי משתמש כל לשונות כי בעברי, ואם באת לשונותו צריך אתה לשנות כולן לפי ענינו". 51 [51] ע"פ כ"י, ומוכרח הוא, ובס"ש ליתא.

14 רש"י ע"פ חז"ל. 15 אבות ד, ב. 16 ע"פ ר"ה יז, א. 17 תנח"י, ב.

יח ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ואברהם היו יהיה לגוי יז. וזו אמר המכסה אני מאברהם, דאנא עביר: יח. ואברהם, מהנה יהוי, לעם

רשב"ם (יז-יט) המכסה אני מאברהם. מה שאני רוצה להפוך את סדום, ואני יודע שבניו ישמרו דרך ה' ויזכו להביא עליהם את אשר דיבר לאברהם לתת להם ארץ כנען ואילו העיירות מנחלת בניו הם כדכת' בגבול כנען כפי' נח ויהי גבול הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה באכה סדומה [ועמרה] אדמה וצכויים עד לשע (לעיל י יט). ואיך אחריב קרקע שלו או קרקע שכניו שלא מדעתו.

רמב"ן כן יעשה ה'. והנה אברהם אמר אליה למה צחקת היפלא מה דבר, ולא פירש אליה כי השם גלה אליו סודה והיא מפני יראתו של⁶⁴ אברהם תכשו, כי חשבה אברהם בהכרת פניה⁶⁵ יאמר כן, או מפני ששתקה ולא נתנה שבח והודאה כדבר ולא שמחה, והוא אמר לא כי צחקת. אז הבינה כי כנבואה נאמר לו כן, ושחקת ולא ענתה אותו דבר. וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גלה אותו הנאמר לו מתחלה אבל שרה אשתך יולדת לך בן (לעיל יז יט). אולי המתין עד שלוח השם אליה הכשורה ביום מחר⁶⁶, כי ידע כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג ז), או מרוב זריזותו במצות היה טרוד במילתו ומילת עם רב אשר בביתו, ואחר כן בחולשתו ישב לו פתח האהל, והמלאכים באו טרם שהגיד לה דבר.

(יז) וה' אמר, אל צבא השמים העומדים עליו. או אל המלאכים השלוחים. ויתכן שהוא המחשבה⁶⁷, כי חשב שלא יתכסה ממנו מפני הטעמים הללו, וכן ואני אמרתי בדמי ימי (ישעי' לח י). וכן ויאמר להכות את דוד (ש"כ כא טז), וכן כל אמירה עם הלב מחשבה.

(יח) ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו של מקרא וכי ממנו אני מעלים והלא חביב לפני להיות לגוי עצום, לשון רש"י. והנכון כי השם יתברך דבר בכבוד אברהם, אמר הנה הוא עתיד להיות לגוי גדול ועצום ויהיה זכרו בזרעו ובכל גויי הארץ לברכה, לכן לא אכסה ממנו, כי יאמרו הדורות הבאים איך כסה ממנו, או איך נתאכזר הצדיק על שכניו החוננים עליו ולא רחם ולא התפלל עליהם כלל, והגלוי אליו טוב ויפה⁶⁸, כי ידעתי בו שהוא מכיר ויודע שאני ה' אוהב צדקה ומשפט, כלומר שאני עושה משפט רק בצדקה ולכן יצוה את בניו וביתו אחריו לאחוזו דרכו. והנה אם בדרך צדקה ומשפט יפטר יתפלל לפני להניחם וטוב הדבר, ואם חייבין הם לגמרי גם הוא יחפור במשפטם, ולכן ראוי שיבא בסדר ה'.

64 ע"פ כ"י וד"ר ובס"י א.ל. ובקצת ספרים: מפני יראתה אל אברהם. 65 שהכיר בה מודעת עצמו. 66 אבל דבר שניו שמה אולי גם הרמב"ן יסבור שהודיע לה אברהם, שאם לא יכן יקשה איך לא היה כפלא בעיניה רבוי המלאך איה שרה אשתך, והלא שרי שמה. ועיין בשו"ת חתם סופר א"ע ח"ב, יט, שהסיק בפשיטות. על יסוד דברי הרמב"ן הנ"ל, שכאמת לא הגיד לה שנשתנה שמה. ומה שלא היה הדבר לפלא בעיניה, על כרחנו צריכים אנו לומר שאין להבחין כדבור בין שרי לשרה, רק בכתיבה ובכוונת מכוון. 67 עיין לעיל בס' בראשית (א. ג) ר"ה ויאמר. 68 ומה שהיה גלוי לאברהם, שהערים תחרבנה, היה טוב בעיניו — כן יאמרו הדורות הבאים.

(יז) המכסה אני, בתמיה, אשר אני עושה בסדום, לא יפה לי רש"י לעשות דבר זה שלא מדעתו⁵², אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר: גבול הכנעני מצידון וגוי כואכה סדומה ועמורה וגוי (לעיל י יט). קראתי אותו אברהם⁵³, אב המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי. (יח) ואברהם היו יהיה, מדרש אגדה⁵⁴: זכר צדיק לברכה (משלי י ז), הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו: וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול [ולהתברך בו כל גויי הארץ]⁵⁵. 52 תנחומא ה. 53 כד"ר: אביהם. 54 יזמא לת, כ. [55] כד"ר ליתא.

וי"א איננו דבר פלא בעיני השם לעשות כן. ואלו היה כן, לא היה ראב"ע מ"ם דבק עם השם.

(יח) ונברכו בו. מבנין נפעל, וטעמו שיהיו מבורכים בשבילך⁵⁶. ומלת והתברכו (כב יח) איננה כן, רק הם מתברכים בו.

56 נפעל פעול ולא חזר: יתברכו בו — יברכו את עצמם בו.

(יז) וה' אמר, האל הנגלה אליו בתחלה להודיעו ענין סדום, רד"ק הודיעהו, אחר שהראהו ענין המלאכים במראה ההיא כעצמה הודיעו דבר סדום, ואמר הטעם למה הודיעו, כי אמר ה' המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואיך יתכן שאכסה ממנו.

(יח) ואברהם, והנה הוא יהיה לגוי גדול ועצום, ורוכ מן העולם יתישב מזרעו ואיך אכסה ממנו מה שאני עושה בעולם. ועוד: ונברכו בו כל גויי הארץ. ואחר שבזכותו הם עומדים הנה הוא עקר העולם ודין הוא שאודיענו ועוד:

האחרים ארי, הרי חמש לשונות כתיבת "כי", לפיכך כולן חזקוני מתורגמות "ארי", אלא שבארבע מקומות הראה לך המתרגם הענין.

(טז) וישקיפו על פני סדום, פרש"י: כל השקפה שבמקרא לרעה חץ מהשקיפה ממעון קדשך וגוי (דברים כו טו) חז"ק. הרי כתיב⁵²: מי זאת הנשקפה (שה"ש ו י). עד ישקיף וירא (איכה ג ג). וצדק משמים נשקף (תהלים פה יב). כי השקיף ממרום קדשו (תהלים קב כ). הולך עמם לשלחם, פרש"י לשון לוייה כסבור אורחים הם. ואף כשנאמר לו: שוב אשוב אליך (פסוק י), כסבור שהוא נביא ומדבר בשמו של הקב"ה.

(יח) ואברהם היו יהיה וגוי' כי ידעתיו, לשון חיבה⁵³, כמו: מודע לאישה (רות ג ב), כלומר לגוי גדול יהיה לפי שהוא חביב בעיני ועתיד להעמיד משפחות הרבה, ולפיכך נכון להודיעו הדין שאני עושה בסדום.

(יט) למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו, שיבואו אחריו שלא יהיו כאנשי סדום. פן יגיע אליהם כמעשה הרשעים. אלא ישמרו הם דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם וגוי'. (כא) הכצעקתה הבאה אלי עשו, הכל גלוי לפניו אלא כנגד מדת הרחמים שהיתה מבקשת רחמים עליהם נאמר⁵⁴. ואם לא אדעה, ארחם. כמו: וידע אלהים (שמות ב כה).

52 כ"דברי דוד" להט"ו מביא הקושיא כשם רבינו. ומתוך דבמקרא נקט רש"י היינו בתורה, לא בנביאים או בכתובים. ועיין עוד בחיובם של פענת רוא, ור"ע מברטנורא ושפתי חכמים. 53 לשון רש"י. 54 עיי' מדרש שכל טוב (הובא בת"ש רלו).

ספורנו (יח) ואברהם היה יהיה. ובהיותו לנס עמים רבים תהיה תוכחתו רבת התועלת.

(יט) כי ידעתיו. מוכיח במישור. למען אשר יצוה את בניו. וכל זה אמר האל יתברך לעשות למען אשר יצוה אברהם לבניו, בראותו

יג ואמר יי לאברהם למה דין גחכת שרה למימר הפרם בקשוט אוליד ואנא סבית: יד האפשר דיתפסי מן קדם יי מדעם לזמן תנא איתוב בעדנא הדין ואתון קמין ולשרה בר: טו וכפרת שרה למימר לא תמהית ארום דחילת ואמר מלאכא לא תדחלין ארום בקושטא גחכת:

רמב"ן

(יג) ואני זקנתי. הוא פירוש אחרי בלותי. ודבריו אמר, אך מפני השלום לא רצה לגלות מה שאמרה "וארוני זקן", כי היה ראוי שיאמר "ואני וארוני זקנים", כי שרה בשניהם תצחק:

(יד) היפלא מה' דבר. אם דבר נפלא ורחוק הוא שיהיה מאת ה' ככה, כלשון כי ממך הכל ומידך נתנו לך (דה"א כ"ט), ודומה לזה מאשר שמנה לחמו (להלן מט כ), מאת אשר תבא לחם שמנה. ואונקלוס תרגם

אור החיים

יג ויאמר ה' אל אברהם וגו'. כריך לדעת אומרו מינת זה. עוד למה אמר מינת לאמר. גם כל הכתוב מיותר שלא היה לו לומר אלל למה נחקה:

אכן הכוונה היא להיות שמנינו צפרשה הקודמת כי אברהם גם כן נחק כשאמר לו ה' צפורת הזרע דכתיב (לעיל י"ח) ויפול אברהם וגו' ויחנק, ולא ראינו שהקפיד ה' על שנתק אברהם, ויאמר האומר מה נשמעת נחיקת שרה מנחיקת אברהם. ומנינו לאונקלוס שנתכוון למרן זה צמה שמרנס נחיקת אברהם "ומדי", ונחיקת שרה "ומיכת", אבל על מי קמך הקב"ה להצין ב' פירושים משונים נתינת אחת:

אכן הנכון הוא כי הקדוש ברוך הוא דקדק בדבריו טעם הקפדתו על שרה ולא על אברהם, ותמנא כי אברהם צעם הנשורה נחק מה שאין כן שרה לא נחקה צעם שנתצרה אלל צעם שראתה עדנה כאומרו ותמנא שרה וגו' אחרי בלותי היתה לי עדנה, הרי זה מגיד כי לא נתמנא אללה הנעטמת הלידה עד אחר שראתה השינוי ועל זה הקפיד ה', והוא אומרו למה זה נחקה פירוש על נחוק זה אני מקפיד ולא על נחוק שלך, והטעם כי נחוק זה כוונתה לומר "האף אמנס" שנתמנא אללה אחר מעשה שחלד, וזה יגיד כי לא האמינה ולא סמכה דעתה על הנעטמת אותה כי הוא דבר פלא, היפלא מה' דבר וגו':

ואני זקנתי וגו'. קשה איך יולא ה' דבר מפיו יתברך אינו מחוור לפירוש רש"י:

טו ותכחש שרה וגו'. טעם אומרו לאמר. גם אומרו כי יראה. להודיע נדקת שרה אמנו הדקת שלא אכרה צפירוש לא נחקתי, שלא חוליא מפיה דבר שקר, אלל אמרה ענין שממנו מוכן שכוונתה לומר לא נחקה, ולזה לא אמר ותאמר לא נחקתי. ולדד שיאמר האומר והאיך היה

כ"י יקר

אכלו בנצחון המלכים, ולא ירבה ימים כנגד הטבע וא"כ למה זה לו בן. ויאמר ה' למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנס אלד אם אמת הוא שודאי אלד, מכל מקום מה בכך הרי אני זקנתי כי אין לי זכות אשר יוסיף על ימי, ובזה שינה הקב"ה מפני השלום שהרי היא היתה תולה מיעוט הזכות בו ולא בה, היפלא מה' דבר כי יודע אני מספר חייהם כי יזכו לגדלו: דבר אחר לפי שנאמר ותצחק שרה בקרבה משמע במחשבה צחקה כי מראה לא הוציאה מן השפה לחוץ כל הצחוק שבלבה ע"כ אמר היפלא מה' דבר וכי אין אני יודע מה שבסתר לבה:

והנה קרוב לשמוע בענין זה, ששרה לא נסתפקה ביכולת האל יתברך, רק צחקה על היעוד, שכרך הרבה מאור. וחשבה מאחר שהם קרובים לשערי מות ולא הרבה יזכרו ימי חייהם, ודאי בדרך הטבע לא יזכו לגדל הבן ולהשיאו אשה, ואין זה יעוד שלם כי לא הרבה ישמחו בו, על כן צחקה ואמרה בשלמא אני אחר שנעשה לי נס שאחרי בלותי היתה לי עדנה ודאי זכותי גרם לי וזה הזכות יעמוד לי גם לחיות ימים רבים, אבל ארוני זקן ולא חזר לימי עלומי כי אין אני מרגשת בו תוספת כח, וא"כ ודאי אין לו זכות גדול כי כבר

טו וְקָמוּ מִתַּמָּן מִלְאֲכֵי דָהוּוּ מִדְמָן לְגַבְרִיא דִּין דְּכֶשֶׁר יַת שְׂרָה סְלִיק לְשָׁמִי מְרוֹמָא וְתַרְיָן
מְהוֹן אוֹדִיקוּ עַל אֲנָפִי סְדוּם וְאַבְרָהָם אָזִיל עִמָּהוֹן לְאֶלְוֹאֵיהוֹן: יו וַיֵּי אֶמֶר בְּמִימְרָה לִית
אֲוֹשֶׁר לִי לְמַכְסֵיָא מִן אַבְרָהָם מַה דְּאָנָא עֲבִיד וּמִן דִּינָא הוּא דְלָא נְעַבְדַּד עַד דְּנֻדַע יַתָּה:
יח וְאַבְרָהָם עֲתִיד דִּיהִי לְעַם רַב וְתַקִּיף וְיִתְפָּרְכּוּן דְּדִילָהּ בְּזִכְוֹתָהּ כָּל עַמְמֵי אַרְעָא:

תרגום ירושלמי

טו ואדיקו: יווי כממריה אמר המכסיי אנה מאברהם רחמי ית מה דאנא עבד הוואל וקרפא דסדום פגו מתנתא
די דקבית לה דינא הוא דלא נפיד יתה עד ומן דאודע יתה:

רמב"ן

(לעיל יו יט) אבל שרה אשתך יולדת לך בן. אולי המתין
עד שלוח השם אליה הבשורה כיום מחר, כי ידע כי לא
יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים
(עמוס ג ז). או מרוב וריוותו במצות היה טרוד במילתו
ומילת עם רב אשר בביתו, ואחר כן בחולשתו ישב לו
פתח האהל, והמלאכים באו טרם שהגיד לה דבר:
(יז) ויה' אמר. אל צבא השמים העומדים עליו, או
אל המלאכים השלוחים. ויתכן שהוא המחשבה,
כי חשב שלא יתכסה ממנו מפני הטעמים הללו, וכן
ואני אמרתי בדמי ימי (ישעיה לח ט), וכן ויאמר להכות
את דוד (ש"ב כא טו), וכן כל אמירה עם הלב מחשבה:
(יח) ואברהם היו יהיד. מדרש אגדה ובר צדיק
לברכה, הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו של מקרא
וכי ממנו אני מעלים, והלא חביב לפני להיות לגוי עצום.
לשון רש"י. והנכון, כי השם יתברך דבר בכבוד אברהם.
אמר, הנה הוא עתיד להיות לגוי גדול ועצום, ויהיה זכרו

בחכמתו הכיר בהם, ובשר אותו שוב אשוב אליך ולשרה
בן, ושרה שמעת, ולא ידעה כי מלאכי עליון הם, כענין
באשת מנוח (שופטים יג ו). ואולי לא ראתה אותם כלל:
ותצחק בקרבה ללעג, כמו יושב בשמים ישחק ה' ילעג
למו (ההלים ב ד), כי השחוק לשמחה הוא בפה,
או ימלא שחוק פינו (שם קכו כ), אבל השחוק בלב לא
יאמר בשמחה. והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה
הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין, או שתאמר "אמן
כן יעשה ה'":
והנה אברהם אמר אליה למה צחקת היפלא מה דבר,
ולא פירש אליה כי השם גילה אליו סודה, והיא
מפני יראתו של אברהם תחש, כי חשבה שאברהם בהכרת
פניה יאמר כן, או מפני ששתקה ולא נתנה שבח והודאה
בדבר ולא שמחה, והוא אמר לא כי צחקת, או הבינה כי
כנבואה נאמר לו כן, ושתקה ולא ענתה אותו דבר. וראוי
שנאמר עוד כי אברהם לא גילה לה הנאמר לו מתחילה

אור החיים

ומכוסה ממנו המעשה, לזה אמר ה' המכסה אני מאברהם:
אשר אני עושה. פירוש קודם עשותו. ורבותינו ז"ל
אמרו (מנחות ורא ה) שהיה בלבו אברהם על מי
המצול למה לא תלה ה' להם זכות הדיוקים שהיו בהם טו.
ולפי דברייהם יכוין לומר אשר אני עושה, פירוש אשר אני
רגיל לעשות כי אין אני מאבד אומה אלא אם אין בה
דיוקים:
עוד יראה אומרו המכסה וגו', להיות שאברהם הציל
הסדומיים נחרצו ונקשתו עם לוט כאמור בפרשה
הקודמת, נוגע הדבר אליו לדעת מה שיעשה בהם, ולא
יהיה הדבר מכוסה ממנו לשון כיסוי, כי הוא נדעמו העם
אשר הציל עודנה לבטא, וה' הוא מאבדס מצלי ידיעתו,
לזה אמר המכסה וגו', ולא הוצרך לפרש טעם זה כי הוא
דבר ידוע:

לה פנים שחכש דברי ה', לזה אמר כי יראה פירוש יש
לך לדעת כי העבד הנאמן הירא את רבו ושגג ועשה דבר
בלמי מחוק, ויזכרנו רבו על אשר עשה, כשיגדל בלבו
הפלגת המורא על אשר עזר רזון אדונו, לא יעזר
כה להודות על אשר עשה להפלגת המורא ויכחיש,
ובהכחשתו עזמה יגיד כי אמת היה הדבר אלא לזד
הפלגת המורא אינו עוזר כח להעזי פניו כי כן עשה,
והוא מה שהודיע הכתוב כי יראה, והבן. ואמר לה
אברהם לא כי נחמת, פירוש היומר נאות הוא שמודה כי
נחמת, כי בזה חפץ ה' שיתודה האדם בפיו בפירוש, וכן
הוכיחנו נביאנו עליו השלום שדבר המרוזה הוא, ומודה
ועוזב ירוחם (משלי כה יג):

יח ואברהם היו יהידה וגו'. פירוש וזריך אני
להודיעו מעלת הדיוקים אשר הציל יצילו עצמן ובני
עירן הפך ממה שחשב, וכמו שכתבנו בסמוך, והוא אומרו
יהיה לגוי גדול ונברכו בו כל גויי הארץ שיגינו

יז ויה' אמר המכסה וגו'. טעם אומרו לשון זה
המכסה. להיות כי ראה אברהם מלאך השלישי כי בא
על דבר לעולם, ולא נודע לו הדבר כמו שדע בפעולות שני
המלאכים, האחד בא לרפאות ואחד לבשר שרה. ועוד בלכתם
מעמו ראה כי שנים מהם שמו פניהם דרך סדום, ואברהם
עומד עמם לשלחם, הרי זה רואה שיש להם עשות דבר

ליקוטי הערות על אור החיים

טו וי"ד שם, א"ר לוי למה גילה הקב"ה לאברהם, שהיה מהרהר על דור המבול, לומר שאי אפשר שלא היה בהם עשרים צדיקים
או עשרה שיתלה להן הקב"ה בזכותן, לפיכך אמר הקב"ה גולה אני לו שלא יהא אומר שמא אף בסדום היו צדיקים:

סימן טו (5)

טו) ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחקת. מעולם לא נזקק הקב"ה להשיח עם אשה אלא עם הצדקת הזאת, ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך (בראשית כה כג), על ידי מלאך, וכן הגר:

סימן טז

טז) ויקמו משם האנשים. האחד עשה שליחותו ונפטר לו, ושנים הלכו לסדום, אחד להציל את לוט, ואחד לשחת את הערים: ואברהם הולך עמם לשלחם. אכילה שתיה ולויה:

סימן יז

יז) וה' אמר המכסה אני מאברהם. זש"ה כי לא יעשה אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג ז): ד"א וה' אמר המכסה אני מאברהם. לפי שנאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת (בראשית יב ז), וחמשה כרכים הללו בתוך הארץ, לפיכך הודיע לבקש עליהם רחמים:

סימן יח

יח) ואברהם היה יהיה. א"ר יצחק כל מי שהוא זוכר את הצדיק צריך לברכו, שנאמר זכר צדיק לברכה (משלי י ז), וחילופא ברשעים, דכתיב ושם רשעים ירקב (שם): ד"א ואברהם היה יהיה לגוי גדול. ר' תנחום ברבי אמר בישרו שאין העולם חסר משלשים צדיקים כאברהם: ונברכו בו כל גויי הארץ. כי יורם אורחות חיים ויבינם יחודו של עולם:

סימן יט

יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה. זה צוואת בריא: את בניו ואת ביתו אחריו לעשות צדקה ומשפט. בתחלה צדקה ולבסוף משפט, שהיה עושה סעודות לכל עובר ושב, ולאחר אכילתו היה אומר לו אמור ברוך מי שאמר והיה העולם שאכלת משלו, אם היה אומר מוטב, ואם לאו היה אומר לו תן לי הדמים ממה שאכלת הרי משפט, לפיכך היה כל עובר ושב קורא בשם ה' אל עולם: למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. לא נאמר את אשר עליו, אלא את אשר דבר עליו, תני ר' שמעון בן יוחי כל מי שיש לו בן יגיע לתורה כאילו לא מת:

סימן כ

כ) ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה. ר' חנינא אמר רבה והולכת: ר' ברכיה בשם ר' יוחנן אמר נאמר כאן כי רבה, ונאמר במבול מי תהום רבה (ישעיה נא י), ליתן את האמור בסדום במבול, ואת האמור במבול בסדום, שיהיו נידונין בשניהם באש ובמים:

סימן כא

כא) ארדה נא ואראה. תני ר' שמעון בן יוחי זו אחת מעשר ירידות שבתורה: עשו כלה ואם לא אדעה. א"ר אבא בר כהנא מלמד שפתח להם פתח של תשובה: עשו כלה. כליה הן חייבין ואם חוזרין אודיע בהן מדת הדין בעולם, יש ידיעה רחמים, כמו יודע צדיק נפש בהמתו (משלי יב י), וכגון וידע אלהים (שמות ב כה):

סימן כב

כב) ויפנו משם האנשים. הדא אמרת אין עורף למלאכים: ואברהם עודנו עומד לפני ה'. כנה הכתוב ששכינה ממתנת לאברהם:

סימן כג

כג) ויגש אברהם ויאמר. רבנן אמרין הגשה לתפלה, המד"א ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הנביא (מ"א יח לו): האף תספה. א"ר יהושע בר נחמיה אף שאתה מביא בעולמך, את מכלה את הצדיקים ואת הרשעים, לא דיי שאין אתה תולה לרשעים בשביל הצדיקים, אלא אתה מכלה הצדיקים בשביל הרשעים:

סימן כד

כד) אולי יש חמשים צדיקים. פתח בחמשים כסבור אברהם אבינו לכל כרך עשרה צדיקים, סדום ועמורה אדמה וצבויים וצוער:

ספר חסידים (מרגליות) סימן ריז

6

מדה במדה לא בטלה ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה (בראשית י"ח ט"ו) לפי שכיזבה ע"י יצחק לפיכך מתה ע"י יצחק בעקידתו.